

доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm.

3. Указ Президента України "Питання Державної міграційної служби України" від 06.04.2011 року № 405. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/405/2011>.

4. Указ Президента України "Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України" від 06.04.2011 року № 383. - [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/383/2011/print1349287685212835>.

5. Наказ МВС України "Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції" від 11.11.2010 р. № 550. - [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10/print1349287685212835>.

6. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про порядок продовження терміну перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства" від 01 грудня 2003 р. № 1456. - [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1180-03>.

7. Наказ МВС України "Про затвердження Порядку розгляду заяв іноземців та осіб без громадянства про продовження строку перебування на території України" від 25.04.2012 року № 363. - [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0778-12>.

8. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань" від 28.04.2009 року № 181. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0786-09/print1362044190636950>.

print1362044190636950.

9. Закон України "Про Державну прикордонну службу України" від 03.04.2003 № 661. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.

10. Указ Президента України "Про Положення про Міністерство закордонних справ України" від 06 квітня 2011 року № 381. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/381/2011/print1362044190636950>.

11. Указ Президента України "Про консульський статус України" від 02.04.1994 № 127. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/127/94>.

12. Указ Президента України "Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України" від 06.04.2011 року № 395. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/395/2011>.

13. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року (із наступними змінами та доповненнями). - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року (із наступними змінами та доповненнями). - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1362044190636950>.

15. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження зразків актових записів цивільного стану, описів та зразків бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану" від 10 листопада 2010 року № 1025. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1025-2010-%D0%BF>.

Загородній А.Ф.
здобувач ОДУВС

Надійшла до редакції: 07.06.2013

УДК 351.74

ДОКАЗИ В АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Калянов Д. П.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів - це одна з важливих складових частин адміністративного процесу, змістом якої є визначений законом порядок здійснення процесуальної діяльності, пов'язаної з виявленням, припиненням правопорушень, порушенням, розслідуванням, розглядом і вирішенням справ про адміністративні правопорушення, винесенням законних і об'єктивних постанов та їх виконанням.

Доказами в справі про адміністративні правопорушення згідно зі статтею 251 кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУАП) є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [1]. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- й кінозйомки, відеозапису, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції обов'язково проводять оцінку доказів у справі про адміністративне правопорушення. Ця оцінка є правовою й може даватися тільки уповноваженими суб'єктами. Стаття 252 КУАП визначає, що орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Безпосереднім і єдиним засобом пізнання істини в адміністративно-юрисдикційній діяльності правоохоронних органів у справах про адміністративні правопорушення є юридичні докази, що визначаються в юридичній літературі як фактичні дані, які використовуються для встановлення обставин справи відповідно до принципу об'єктивної істини.

Значне місце в процесі доказування та зборі доказів займає наявна доказова інформація щодо вчиненого адміністративного правопорушення: час, місце, обставини, шкідливі наслідки, винність особи, наявність чи відсутність предметів, речей чи документів, які можуть бути доказами при розгляді справи, свідків, технічних засобів, за допомогою яких можуть фіксуватися протиправні дії тощо.

Інформація може розглядатися як доказ за наявності двох умов.

По-перше, вона містить дані про наявність або відсут-

© Д.П. Калянов, 2013

ність адміністративного правопорушення, винності особи в його здійсненні й інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

По-друге, відомо, що адміністративно-юрисдикційні процеси формалізовані, регламентовані правовими нормами, порядок же збору доказів визначений законодавством, причому в ряді випадків детально. Тому докази можуть бути використані в адміністративному провадженні тільки тоді, коли вони отримані в порядку й з джерел, передбачених законодавством.

Однак головна функція будь-яких доказів, зокрема і юридичних, полягає в обґрунтуванні рішення шляхом встановлення об'єктивної істини, що приймається. Нарівні з цим, юридичним доказам притаманні й специфічні риси. Передусім вони спрямовані на встановлення обставин юридичної справи. Ними оперують уповноважені та зацікавлені особи й встановлюють фактичні обставини, які покладаються в основу рішень, що приймаються в справі в галузі права, тобто по юридичних справах.

Юридичні докази, як було сказано раніше, - це фактичні дані. Це свідчить про те, що йдеться не про будь-які аргументи, а лише про ті, що стосуються фактів, тобто відомостей про факти, інформації про них. Докази в справах про адміністративні правопорушення, будучи юридичними, разом з тим мають специфічні ознаки, які впливають з їх джерел. Так, у провадженні протокол про адміністративне правопорушення є не тільки джерелом доказів, а й виступає як акт, що свідчить про порушення справи, тому є не тільки обов'язковим процесуальним документом, але й таким, що займає ключове положення серед інших джерел.

Протокол - це юридичний документ, який складається уповноваженими на те посадовими особами або представниками громадської організації чи органу громадської самодіяльності, містить дані про обставини вчиненого правопорушення й особу, яка його вчинила (ст. 254 КУАП). Він є комплексним джерелом доказової інформації, у якості якої виступають пояснення учасників провадження, на відміну від тих, що стали традиційними в кримінальному й цивільному процесах свідчення. Серед процесуальних документів на перший план постають протоколи про вилучення речей і документів, що в такій якості не поставали раніше в юридичному процесі.

Протокол є одним із джерел доказів і служить підставою для подальшого провадження в справі про адміністративне правопорушення. Тому до протоколу висуваються певні вимоги.

1. Він складається:

а) тільки уповноваженою на те особою (ст. 255 КУАП);
б) за встановленою формою (затверджується відомчими наказами, наприклад, накази МВС України від 26 лютого 2009 року № 77 "Про затвердження Інструкції з оформлення працівниками Державтоінспекції МВС матеріалів про адміністративні порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху" та від 22 лютого 2001 року № 185 "Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення").

2. Містить відомості, необхідні для розгляду адміністративної справи по суті, точно фіксує правопорушення (ст. 256 КУАП).

Посадові особи, які складають протокол, зобов'язані мати відповідні бланки протоколів, службові посвідчення, знаки встановленого зразка (наприклад, Державна автомобільна інспекція, служба дільничних інспекторів міліції), які можуть бути пред'явлені за вимогою особи,

яка вчинила правопорушення.

Якщо в результаті вчиненого правопорушення заподіяно майнову шкоду, то протокол складається у двох примірниках, один з яких надсилається разом з позовом до суду.

У разі, коли адміністративне правопорушення виявлено посадовою особою правоохоронних органів, яка не має права на складання протоколу, вона зобов'язана довести це до відома посадових осіб, уповноважених вжити відповідних заходів.

Складання протоколу є підставою для подальшого провадження в справі. Від того, наскільки грамотно, докладно й мотивовано його складено, залежить подальша об'єктивність розгляду справи та обґрунтованість застосування адміністративного стягнення.

У процесі побудови класифікації виникають деякі труднощі. Це передусім складність і багатоплановість структури процесу доказування. Труднощі виникають також і з термінологією.

В юридичній літературі найбільш поширеним є розподіл доказів з точки зору їх змісту, тобто за ознаками, що характеризують докази як фактичні дані. Разом з тим, як уявляється, важливе значення мають і інші кваліфікуючі ознаки, які дозволяють поглибити процес пізнання, розглянувши докази в усій багатогранності сторін.

Д.М. Бахрах вважає дуже важливим групування доказів залежно від джерела відповідних відомостей [2, 131]. Подібного упорядкування вимагають і докази, що використовуються органами внутрішніх справ при розгляді справ про адміністративні правопорушення, оскільки вони по своїй суті нічим не відрізняються від кримінально-процесуальних і цивільно-процесуальних, то підстави класифікації можна запозичити в цих наук. Разом з тим, специфіка адміністративних доказів передбачає пошук також і інших підстав для цього упорядкування. Так, наприклад, можлива класифікація залежно від характеру інформації, що отримується суб'єктом, методів виявлення, від часу її виникнення тощо.

Класифікація доказів в адміністративно-юрисдикційній діяльності органів внутрішніх справ за загальнопоширеними підставами й підставами, притаманними тільки цьому виду доказів, виглядає таким чином [3, 40-49]:

1. За носієм фактичних даних і механізмом формування докази можуть бути розмежовані на особисті й речові. Подія правопорушення відображається у свідомості людей, які брали участь у ньому або його спостерігали, і у вигляді різних змін на предметах і документах. Механізми цих відображень істотно відрізняються один від одного. У першому випадку це образи й поняття, що належать до сфери психіки, у другому - це зміна предметів матеріального світу, речей, їх властивостей і відносин, тобто фізичні й механічні зміни. Вирішальним критерієм у цій класифікації є зміст джерела інформації, тобто чи виходить інформація від осіб, чи міститься в предметах і документах. Отже, між особистими та речовими доказами існують відмінності в способах і умовах формування, зберігання й переробки інформації. Відмінності є також і в процесуальному режимі збору та оцінки доказів.

2. За джерелом відомостей про фактичні докази поділяються на первинні й похідні. Первинні докази - ті, що їх юрисдикційні органи отримують безпосередньо від первинного носія інформації. Похідні докази - ті, які органи адміністративної юрисдикції отримують від опосередкованого джерела інформації. Цей розподіл зумовлений наявністю або відсутністю проміжного носія

доказової інформації. Тому в юридичній літературі часто можна зустріти термін “першоджерело”, маючи на увазі первинний доказ. Цим самим немов роз’яснюється, нагадується й вказується на відсутність подальших ланок при передачі та сприйнятті інформації про правопорушення.

3. Стосовно факту вчинення адміністративного правопорушення докази підрозділяються на прямі й непрямі.

Підставою для такого розподілу є розбіжність у структурі процесу обґрунтування доказуваного факту.

Прямий доказ - такий, що прямо вказує на один або декілька елементів предмета доказування.

Непрямий доказ - такий, що в результаті багатоступеневої процедури спочатку обґрунтовує існування проміжного факту, а потім, через нього, - предмета доказування або його елемента.

Отже, побічні докази є відомостями про проміжні факти, окремі деталі якоїсь події, що стосується правопорушення. Ці деталі, будучи встановлені, використовуються для формування елементів предмета доказування. Цілком природно, що найчастіше побічні докази більш успішно використовуються для встановлення наявності самого факту правопорушення, а також винуватості або невинуватості правопорушника.

4. Версії обвинувачення та версії доказу, що суперечать їм, поділяються на обвинувальні й виправдувальні.

Обвинувальні докази - відомості про факти, що встановлюють обставини, які підтверджують наявність факту правопорушення та винність особи в його вчиненні або обтяжують відповідальність правопорушника.

Виправдувальні докази - відомості про обставини, що виключають сам факт правопорушення, винність особи в його вчиненні або пом’якшують відповідальність правопорушника. Таке розмежування орієнтує на всебічний підхід до дій щодо збирання, дослідження й оцінки доказів (опитування свідків, потерпілих, правопорушників, огляд речей, особистий огляд, експертиза тощо).

5. Залежно від джерел докази розподіляються на такі, що містяться в протоколах про адміністративні правопорушення, поясненнях осіб, які притягаються до

адміністративної відповідальності, поясненнях потерпілих, поясненнях свідків, висновках експертів, речових доказах, протоколах про вилучення речей і документів, інших документах.

Докази в адміністративно-юрисдикційній діяльності правоохоронних органів нерозривно пов’язані з підставами для здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Так, приводом до порушення справи про адміністративне правопорушення служить інформація про проступок, яка отримана уповноваженим органом або посадовою особою в результаті безпосереднього виявлення правопорушення.

Отже, доказова інформація, що міститься в зібраних доказах у справі, допомагає вирішити завдання провадження в справах про адміністративні правопорушення щодо своєчасного, всебічного, повного й об’єктивного з’ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 28 вересня 2012 року: (Офіц. текст). - К.: А.В. ПАЛИВОДА, 2012. - 280 с.

2. Бахрах Д.Н. Административное право. Учебник для вузов. - М.: Изд-во БЕК, 1996. - 368 с.

3. Калайнов Д.П., Олефір В.І., Константінов С.Ф. Адміністративні проступки, підвідомчі міліції: кваліфікація. Доказування, особливості провадження: Навчальний посібник. Видання друге. - К.: ПП “Дірект Лайн”. - Київ. - 2012. - 240 с.

*Калайнов Д. П.
завідувач кафедри кримінального та адміністративного права Одеського національного морського університету доктор юридичних наук, професор
Надійшла до редакції: 12.06.2013*

УДК 351.924(477)

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ОХОРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ

Ковальська В. В.

У ході реалізації функції правосуддя суди беруть участь у найрізноманітніших суспільних відносинах, які регулюються нормами, відповідно, різних галузей права. У цьому контексті окрему увагу доцільно звернути на охоронні адміністративно-правові відносини в діяльності судів, які є важливою складовою здійснення правосуддя й включають в себе захист від ймовірних порушень чинного законодавства та вчинення протиправних дій.

Саме тому мета цієї статті полягає в дослідженні особливостей охоронних адміністративно-правових відносин у діяльності суду. На основі поставленої мети в статті вирішуються такі основні завдання: визначити поняття, мету та завдання охоронних адміністративно-правових відносин, з’ясувати співвідношення й регулювання охоронних відносин у діяльності суду; дослідити основні особливості охоронних відносин, які виникають у діяльності суду.

Проблемами адміністративно-правових відносин, зокрема й тих, що виникають у діяльності суду, займалися такі вчені, як: В.Б. Авер’янов, Г.В. Атаманчук,

О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, А.Л. Борко, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, А.П. Ключніченко, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, В.В. Копейчиков, О.В. Кузьменко, Є.В. Курінний, О.М. Музичук, Ю.М. Стариков, О.П. Угровецький, Ю.С. Шемшученко та інші. Водночас в юридичній літературі по-різному підходять до визначення поняття “охоронні правовідносини”. Великий тлумачний словник української мови визначає термін “охорона” як дію в значенні “охороняти”, тобто “оберігати від небезпеки кого-, що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху. Забезпечувати, гарантувати недоторканність кого-небудь, чого-небудь, захищати від чого-небудь” [1, 692]. Російський учений В.І. Леушин охоронні правовідносини визначає як такі, що виникають на основі охоронних норм і правопорушень. Вони зв’язані (поєднані) з реалізацією юридичної відповідальності, передбаченої в санкції охоронної норми [2, 356]. На думку Л.О. Морозової, охоронні правовідносини виникають унаслідок неправомірної поведінки суб’єктів і є реакцією держави на неправомірну поведінку. Мета правоохорон-

© В.В. Ковальська, 2013